

Gondolatok a mai macedón irodalomról

Ácó Sopov

Kezdetben voltak a szavak. A nehezen felfogható, fanyar, vadóc szavak. Aztán lassanként ragyogtatni kezdte őket a művészet varázslatos ereje. A türelem és a látomások fehér mezején különös világok tárultak fel. Minél távolabbiaknak tetszettek, annál közelebb voltak a való élethez. A jóindulatú vállveregetés és az édesgető rokonszenv ideje lejárt. Vége a várakozások idejének. Komoly és új, fiatal és vonzó irodalommal nézünk szembe, amely rokonságot tart a művészi szó régi macedón mestereinek alkotásaival, valamint a nagy népi költőkkel és elbeszélőkkel is. Olyan irodalom ez, amely mindinkább eggyé válik a mi jugoszláv irodalmi törekvéseinkkel, magában hordva annak a tájnak a leheletét, amely kivirágoztatta, s egyúttal tükrözve ennek az égtájnak a színeit.

Hát lehetséges, hogy mégsem ismerjük egymást eléggé? Most a rakétajáratok, a világűrhajók és az univerzum meghódításáról szőtt legszédületesebb álmok korában? Nemrégiben tartották meg a harmadik jugoszláv költészeti fesztivált. Sokaknak, talán leginkább maguknak a részvevőknek, a költőnek — a mecedon költészet felfedezésszerű élmény volt. Mi az, ami legjobban megragadta őket? Remélem, nem mondok ellent megfigyeléseiknek, ha megjelölöm: e költészet forrástisztasága, önállósága és önmagához való hűsége. E költészet még nem tart ott, hogy üvegyöngyökkel cicomázzassa magát. Lehet, hogy tévedek, de nem mentesíthetem magamat egy benyomástól: a kifejezésmód utáni nyomozás közben egyik-másik jugoszláv költőnk olykor megfélekedzik magáról a költészetről. Távolról sem akarom azt állítani, hogy a macedón költők mentesek ezektől a tévelygésektől. De hát ez-e a legfontosabb? A költészet egészéről van szó. Hogy milyen megpróbáltatások várnak rá további fejlődése során? Nem vagyok jó és nem tudok a csillagokból olvasni. Ma telve van ígérettel és bátorsággal.

Ilyen alkalmakkor rendszerint neveket sorolnak fel, nemzedékek szerint felállítják az irodalom csapatait és eredményeket jósolnak. Nem fűtenek ligás szenvedélyek, nem tartozom egyetlen nemzedékhez sem és nem tippelek senki jövőjére sem. Az elsők utolsók, és az utolsók elsők. Tehetségek — kétségtelenül — vannak. Merőben különböző okból említék meg egy nevet, egy költőt — Koča Racint. Pontosan húsz esztendővel ezelőtt jelent meg verseskönyve, a „Beli Murgi”. Ez a modern írói művével még akkor válaszolt sok olyan kérdésre, melyek ma is feszegetnek bennünket. Az, aki egyszer elmerült az ő költői világában, sohasem felejt el az ilyen sorokat:

*Hogyha nem építhetek házat
magas örökzöld kapuval,
a nagyvilág lesz a házam,
mely testvéri szívét ebém tárja;
szívét — a legnagyobb kaput,
szívét — a legtágasabb otthont.*

Nem hiábavaló visszatérni a közel- és a régmúlt szövegeihez. Legkevésbé az, hogyha Koča Racinről van szó. Sok-sok vita hangzott már el, sok-sok tinta ömlött, mert hiányzott a dolgok igazi hajtóanyaga. De ez a költő, amikor elcsitulnak a szenvedélyek, amikor elkezdődött a közvetlen költői beszéd, sok-sok igazság sugalmazójává vált, pusztán költészetének a hőforrásaival.

Visszanyúltam Koča Racinhez, mert alkotómunkássága meghaladta annak a korszaknak a határait, amelyben született és az új jugoszláv költészetnek szerves részévé vált. A modern mai költő mintaképe, erőteljes alkotó egyéniség. Hogyha a költészet tagadása a tiszavirág-életű élményeknek és a rövid-életűségnek általában, — akkor az ő költészete az elsősorban. Az igazi költő mindig modern és mai.

A költészet kezdte meghódítani a próza és mindenekelőtt a regény tájait is. Ám a próza sem maradt adós. Azzal bosszulta meg magát, hogy behatolt a költészetbe, beférkőzött annak „szent és sérthetetlen” régióiba. A költői regény napjaink témája. Uralkodó jelensége a mai macedón prózának. Legtökéletesebb megvalósítása. Legbujább árama. De nem egyedülálló értelemben. Ilyen változatos a prózairodalom képe. Eltérő stílusban és módszerben, szerteágazó irodalmi törekvésekben. Itt vannak az elbeszélők is, akik kiteljesítik a nép ajkán élő meséket és mondákat; s azok is, akik jelentéktelen mozzanatokat szárnyaló jelzőkkel ruháznak fel. Itt vannak azok is, akik az egyébként szegényes hagyományokat rombolják; s azok is, akik e hagyományokat türelmesen ápolgatják. A költői látomásoktól, a lélektani fejtegetéseken és meditálásokon keresztül a puszta narrativitásig és leíró ábrázolásig, mely gyakran nem több az újságr riport igényességénél — seregnyi áramlat hatja át a mai macedón prózát.

Modernizmus vagy realizmus? A dilemma már divatjamúlt. Mit jelölnek e szavak? Mind gyakrabban semmit, vagy úgyszólván semmit. Az irodalom él, a szavak pedig megkövesedtek, képtelenek megnevezni azt, ami valóban eljövendő, új és eredetien alkotó jellegű. Ki veszi még komolyan a tábortakat? A táborok kívül esnek az irodalmon. Csodálatos-e hát, ha némelyik „realista” a „legmodernebb” műveket írja, illetve, ha némelyik „modern” a „realizmus” előtt tör utat.

S ez az irodalom itt van előttünk. Komoly és új, fiatal és vonzó. Nincs szüksége jóindulatú vállveregetésre és kedveskedő rokonszenvre.